

آنچه نظم کنونی را تغییر خواهد داد

alternative world

Friendship between the two states

یادداشت

دکتر حمید احمدی نژاد
محقق پسادکتری روابط بین الملل
دانشگاه خوارزمی

اعتراف بسیاری از نخبگان علمی، سیاسی و نظامی غرب به تغییر نظم موجود، باعث شده است تا طی سال‌های گذشته تمرکز بر نحوه رُخ نمود نظم جدید به یکی از مباحث اصلی تحلیل‌های سیاسی تبدیل شود. در این مسیر، ماحصل بیانات رهبر انقلاب اسلامی در یکی از تازه‌ترین بیانات خویش را می‌توان چنین تفسیر کرد که «نظم نوین از آن چیزی که فکر می‌کنید، به شما نزدیک‌تر است». مبتنی بر این پیش‌بینی - که بسیاری از رسانه‌های دنیا آن را مورد تحلیل قرار دادند - این نوشتار در پی استخراج محورها و نمادهای زمینه‌ساز انتقال نظم جهانی به سوی یک نظم جدید از منظومه فکری حضرت آیت‌الله خامنه‌ای است.

نظم جهانی از منظر آیت‌الله خامنه‌ای

رهبر انقلاب اسلامی ماهیت و ذات نظم جهانی را سلطه‌گری دانسته و تأکید می‌کند که به موازات این ذات، پذیرش این سلطه از سوی دولت‌های ضعیف‌تر به همان نسبت، رهبران این نظم را در تلاش برای بقای سلطه‌شان تشویق می‌کند. سلطه‌گرایانه بودن ذات نظم موجود، باعث شده است تا ضدیت با آن به هسته مرکزی دکترین آیت‌الله خامنه‌ای تبدیل شود. با وجود غلبه و سلطه نظم موجود، آیت‌الله خامنه‌ای معتقدند که تحولات جهانی، حاکی از تغییر این نظم ۷۰ ساله حاکم به رهبری غرب است، زیرا دو پایه اساسی این نظم یعنی پایه فکری و ارزشی و پایه نظامی و سیاسی آن، دچار چالش و تزلزل شده است.

اتحاد ضد سلطه جهانی

یکی از اندیشمندان علوم سیاسی، معتقد است در حالی که همه به جهانی شدن لیبرال دموکراسی عادت کرده‌اند، اما ما شاهد یک جهانی سازی جدید از سوی کشورهایمانند چین، روسیه، ایران... هستیم. مبتنی بر این تصویر، اغلب اندیشمندان جهان به گشوده شدن دروازه‌های «جهان پسا آمریکایی» یا «دنیای پسا غربی»، اعتقاد راسخ دارند. این پسا آمریکایی سازی اصلی‌ترین پارادایم همگرایی مثلث ایران، چین و روسیه است. به عبارت بهتر، اتحاد روسیه، چین و ایران حول یک دیدگاه مشترک برای ایجاد یک نظم بین‌المللی جدید است که در فرآیند این نظم سازی هر کدام از این دولت‌ها در قالب رسالت و نقشی در چارچوب ظرفیت‌های خود، به محوری خاص در راستای تقابل با این نظام ضد سلطه به رهبری آمریکای هژمون تبدیل شده‌اند. در ارتباط با اهمیت و جایگاه این روابط سه‌گانه منتهی به فروریزی نظام سلطه، آیت‌الله خامنه‌ای ضمن درست بودن توافقات

استراتژیک ۲۵ و ۲۰ ساله میان ایران با چین و روسیه و تأکید بر آن که غرب با هرگونه تحرک دیپلماسی و گسترش روابط این سه کشور مخالف است، می‌فرماید که «جمهوری اسلامی با چین ارتباط برقرار می‌کند، آن‌ها عصبانی می‌شوند، با روسیه ارتباط سیاسی یا اقتصادی برقرار می‌کند، آن‌ها ناراحت می‌شوند، عصبانی می‌شوند...»

۱. چین محور نظم ساز

نظم سازی و نظم ریزی از نظام موجود به وسیله چین، باعث شده است تا در یک دهه اخیر، آمریکایی‌ها این کشور را بزرگ‌ترین تهدید برای ایالات متحده تلقی کنند. در این مسیر، ابتکارات متعدد اقتصادی رؤیای پکن برای تبدیل شدن به قدرت برتر جهانی و نظم ساز رابه واقعیت نزدیک کرده است. در همین ارتباط رهبر انقلاب در دیدار با شی جین پینگ، احیای «جاده ابریشم» از سوی این کشور را ایده‌ای کاملاً منطقی و قابل قبول دانستند و به همین منوال، پینگ با تأیید نگرش آیت‌الله خامنه‌ای، این ابتکار را مسیری برای مقابله با الگوی آمریکایی تلقی کرد. ناپلئون زمانی گفته بود که نباید هیچ‌گاه اجازه بیدار شدن ازدهای چینی را داد، چراکه جهان را شگفت زده خواهد کرد و به نظر امروز می‌رسد که بیش از هر زمان دیگری، جسم سرد این ازدهای در حال گرم شدن است.

۲. روسیه محور تضاد ژئوپلیتیکی

بحران اوکراین جدیدترین و آخرین محل تلاقی رقابت ژئوپلیتیکی روسیه با غرب برای جبران تحقیر و بازگشت اعتبار خود به عنوان ابر قدرت است. البته در این میان، گسترش ناتو و تلاش اوکراین برای پیوستن به این سازمان، عامل مؤثری در بروز این جنگ است، چراکه این امر، روسیه را عملاً در محاصره محدودیت‌های ژئواستراتژیک قرار می‌داد. در این خصوص رهبر

ایدئولوژی زدایی به دلیل زیربنا دانستن آن در دشمنی با سلطه، نقش این ایدئولوژی در برابر جریان مسلط لیبرال دموکراسی غرب با به چالش کشیدن منطق استکباری، آن را بنیادین ترین سطح منازعه غرب و ایران تعریف می کند.

نمادهای نظم انتقالی

آیةلله خامنه‌ای معتقد به علائم و نشانه‌های بارز در راستای ایجاد یک هندسه جدید از قدرت در ساختار نظام بین‌الملل است که افول آمریکا، انتقال قدرت از غرب به شرق و گسترش جبهه مقاومت را سه شاخص این تغییر هندسه ذکر می کند. در تطبیق با سه محور گفته شده، هر محور به رهبر یکی از این نمادها، تبدیل شده است.

۱. چین راهبر نماد افول هژمونی آمریکا

انقلاب در دیدار پوتین، ضمن محکوم دانستن جنگ بیان داشتند که «در قضیه اوکراین، چنان چه شما ابتکار عمل را به دست نمی‌گرفتید، طرف مقابل با ابتکار خود، موجب وقوع جنگ می‌شد، زیرا غربی‌ها با روسیه قوی و مستقل، به کلی مخالف هستند و ناتو نیز حدود مرزی نمی‌شناسد».

۳. ایران محور تضاد ایدئولوژیکی

انقلاب اسلامی سال ۵۷ نه تنها ایران را از ستون سیاست خارجی غرب و ایالات متحده که آن را جزیره ثبات می‌نامید- خارج کرد بلکه مقاومت ایدئولوژیک ایران و تغییر صحنه جهانی در برخی مقاطع متأثر از این مقاومت، جمهوری اسلامی را به محور ترس غرب و آمریکا، تبدیل کرده است. گراهام فولر در این ارتباط، امام خمینی (ره) را بزرگ‌ترین دشمن ایدئولوژیک آمریکا بعد از جنگ دوم جهانی، تلقی کرده است. در خصوص این تضاد، رهبر انقلاب با هشدار نسبت به

سازی بر اساس مؤلفه‌های سخت، تلاش دارد خود را به‌عنوان آغازکننده این فرآیند تعریف کند.

۳. ایران قطب محور مقاومت

رهبر انقلاب اسلامی فکر و جبهه مقاومت را خط سوم انتقال نظم جدید می‌داند. در همین ارتباط، برخی از تحلیل‌گران، ظهور و گسترش این محور تحت رهبری ایران را بزرگ‌ترین چالش آمریکادر خاورمیانه می‌دانند. ماحصل مهم‌ترین پیامد انقلاب اسلامی یعنی چالش در برابر هژمونیک‌گرایی نظم سلطه محور - که اکنون محور مقاومت، دنباله‌روی همین چالش است - را می‌توان به وقوع پیوستن گفته آرنولد توین بی در کتاب تمدن در بوته آزمایش دانست که می‌گوید، اسلام بار دیگر برای ایفای نقش تاریخی خود، قیام کرده است.

در جمع‌بندی بر اساس مطالب بیان شده، باید گفت که سه کشور ایران، چین و روسیه، متأثر از تهدید ارزش‌هایشان در سطوح اقتصادی، سیاسی و ژئوپلیتیکی از سوی آمریکا، یک جامعه امن میان خود و یک دژ در مقابل این تهدیدکننده، ایجاد کرده‌اند که در آن، چین به محور نظم آفرینی و نماد افول هژمونی آمریکا، ایران به محور تقابل ایدئولوژیک و نماد محور مقاومت و روسیه به محور تضاد ژئوپلیتیکی و نماد تسهیلگر انتقال قدرت تبدیل شده‌اند. بر پایه این محورها و نماد که رد پای هر کدام از آن‌ها در بیانات آیت‌الله خامنه‌ای به وفور یافت می‌شود و ایشان، نظم ۷۰ ساله موجود را در آستانه افول و تغییر ترسیم کردند.

آیت‌الله خامنه‌ای آمریکا را در نظم جدید جهانی منزوی می‌داند. در راستای این ایده رهبر انقلاب، آن‌گونه که بیان شد و اغلب تحلیل‌گران نیز معتقدند، چین به دلیل قابلیت‌های متعددی که دارد، به جدی‌ترین بازیگر نظم ساز در جهت تغییر قواعد نظم موجود، تبدیل شده و در این میان، گرایش این کشور برای به زیر کشیدن هژمونی آمریکا، مهم‌ترین عنصر و محرک این نظم سازی است. خود آمریکایی‌ها نیز سال‌ها است که به طرق مختلف، به توانایی چین اذعان داشته و در نتیجه همین امر، استراتژی امنیت ملی این کشور در سال ۲۰۱۷ و استراتژی دفاع ملی آن در سال ۲۰۱۸، چین را رقیب اصلی آمریکا تعریف کردند. طرح شی جین پینگ برای تبدیل چین به قدرت پیشرو جهانی تا سال ۲۰۵۰، تأییدکننده تمایل یکن برای رسیدن به هژمونی مطلق بر کل سیستم است.

۲. روسیه تسهیلگر انتقال سخت قدرت

آیت‌الله خامنه‌ای با تأکید بر افول اقتدار علمی، اقتصادی و فرهنگی غرب، معتقد است در نظم جدید، این اقتدارها از غرب به آسیا، منتقل خواهد شد. تضاد روسیه با غرب و آمریکا به‌عنوان یک قدرت بزرگ و متحد چین، زمینه این تسهیل انتقال قدرت است. علت این نقش روسیه، آن است که چند قطبی سازی به‌عنوان آرمان این کشور، هم‌زمان به دنبال ایجاد چالش در برابر سلطه غرب بر نظم بین‌المللی و همچنین، مبنایی برای همکاری با کشورهای است که رویکرد هنجاری مشترکی در برابر این نظم دارند. در واقع، اگرچه چین همچنان مدار توجه در راستای انتقال قدرت در سطح نرم از غرب به شرق است اما روسیه بر پایه کنش‌های ژئوپلیتیکی و در حوزه قدرت